

HABERLER:

MECMUATÜ'N-NEZAIR'İN YENİ BİR NÜSHASINA DAİR

Eski Türk Edebiyatının önemli kaynaklarından biri de her devirde şiir meraklıları tarafında sevilen ve okunan şairlerin toplandığı şiir mecmuaları ile nazire mecmualarıdır. Bunlar hangi devirlerde, hangi çevrelerde hangi şairlerin daha çok okunduğunu ve hangi şairler üzerinde etkili olduğunu gösteren önemli belgeler arasında yer alır. Şairlerin birbirine yazdıkları nazireleri toplayan nazire mecmualarında, hangi şairlerin hangi devir ve şairler üzerinde etkili olduklarını ve hangi şairlerin de kimlerden etkilendiklerini tespit etmek ve ayrıca şura tezkirelerinde bulunmayan birçok şair ve şiire rastlayıp edebiyat dünyasına tanıtmak mümkündür

Öte yandan şiir dil ve mazmunlarının tarihi gelişimini de bu mecmualardan kolayca takip edebiliriz.

XV. yüzyıl Türk Edebiyatının önemli kaynaklarından biri ve nazire mecmualarının ilki Ömer b. Mezid'in 840/1437 yılında tamamladığı *Mecmuatü'n-Nezair*'dir. 1928 yılından bu yana üzerine çeşitli yazılar yazılmış ve nihayet Doç. Dr. Mustafa Canpolat tarafından hazırlanan ilmî bir çalışma 1982 yılında Türk Dil Kurumu yayınları arasında yer almıştır. (367s.)

Bu konuda tek yazma üzerinde çalışma yapmanın yararları yanında çok da sakıncaları olduğu erbabınca bilinen önemli bir gerçektir. Canpolat elindeki sınırlı verilerle bu güçlükleri yenerek transkripsiyonlu şekilde eseri yayımlandı. Bu yayından *Mecmuatü'n-Nezair*'in tek yazma nüshasının bugün Oxford'da School of Oriental and African Studies kitaplığında olduğunu öğreniyoruz. Böyle değerli bir eserin elde tek yazma nüshasının bulunması ve üstelik baştan da bir varak eksik olması üzücü bir şeydir. Daha sonra kütüphanelerde yaptığım çalışmalarda bu eserin ikinci bir yazma nüshasına Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Karahanoğlu bağış kitapları arasında rastladım. Bu eseri tanıtip ikinci baskısında düzeltmelere gidilmesini düşünürken *Mecmuatü'n-Nezair*'in

Ankara'da Türk Dil Kurumu Yayınları arasında 1995 yılında tıpkıbasımıyla birlikte tekrar yayımlandığını gördüm. Bu yazıda bulduğum bu yazmayı kısaca tanıtarak Mustafa Canpolat Beyin değerli çalışmasına katkıda bulunmak ve bu yazmayı ilim dünyasına sunarak bu eserin ikinci bir nüshasının bizde olduğunu ve ayrıca kütüphanelerimiz taranırsa daha birçok tek yazma nüshaları olan eserlerin belki yeni nüshaları bulunacağı kanaatindeyim. *Mecmuatü'n-Nezair*'in bu yazma nüshası Atatürk Üniversitesi Karahanoğlu Bağış kitapları no: 10d91 de kayıtlı olup nüsha tavsifi şöyledir; 124yk (71b-195b arası)..!00X160 (70X100)mm

13. satır ince beyaz kâğıt. Ta'lik yz (Başlıklar ve şiirler siyah mürekkeple ve cetvelli). Deri kaplama cilt. Miklebli.

868/1463 tarihinde Derviş Mehmet adlı bir müstensih tarafından istinsah edilmiştir.

Baş:

Hamd-i bi-hadd ol vahide kim hürriyetün celal-i tesavir-i akıldan müberradur.

Son:

Günahın yüzine urma ilahi

Getürme yüzine ayb-ı siyahi

Yazıda hareke kullanılmamış, diğer nüshada 'ümüz dizar', şeklinde yazılmış olan bu tür kelimeler bu yazmada ümid, didar şeklindedir.

Mecmuatü'n-Nezair'in mensur mukaddimesi bu yazmada şöyle başlıyor:

70b (1) Hamd-i bi-hadd ol vâhide kim hüviyyetün celâl-i tesâvir-i akıldan müberrâdur. (2) Ve senâ-yı bi-add ol samede olsun kim kemâl-i uluhiyyeti keyfiyyet-i (3) evhâmdan muarrâdur. Ol mübdi ki cevher-i insânı egerçi gûş-mâl-¹اهبطوا¹ bula. Uluvv-i evcinden haziz-i havass u şehvâta nüzul buyurdu. Giru (5) kemend-i²تعلموا² ü cezbe-i tekellüm ile selsebile sebil virdi. Ve nev-i insânı (6) saye-i mahlukat u kaffe-i mevcudat üzerine لقد خلقنا الانسان³ (7) teşrifiyle mahsus eyledi. ⁴وصوركم tarzıyla bezedi. Ve nev-i insan (8) ortasından

1 "İnin" Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/36, 38, 61.

2 "Geliniz" Kur'an-ı Kerim Al-i İmran 3/61, 64, 167; Nisa 4/61; Maide 5/104; En'am 6/151; Munâfikûn 63/5.

3 "Andolsun biz insanı yarattık. Kur'an-ı Kerim Hicr 5/26.

4 "Size şekil verip" Kur'an-ı Kerim, Mümin (Gâfir) 40/64.

ki şumus-ı felek-i uluhiyyet ü nücüm-ı semavi-yi rububiyyet (9) dürerler. Nübüvvetün vilayetinin tac u tahtı birle müzeyyen ü müşerref eyledi. (10).

5 يا داود انا جعلناك خليفة في الارض فاحكم بين الناس بالحق

Elimizdeki yazma nüshada bundan sonraki (71a-71b) sayfası eksik. Canpolat'ın kullandığı nüshada ise bu eksik sayfa bulunmaktadır. Yukarıdaki sayfa da ondaki yazmada yok. Dolayısıyla benim bulduğum bu yazmayla eserin eksigi tamamlanmış oluyor. Bendeki yazmada sayfa şöyle devam ediyor:

72a (1) Her birisinin heva-cuy u dua-guyıyam. Ümid oldur kim huzurlarına (2) erişdüricek makbul olına ve mutala'a kılınup mecbul biline. Ger vezinde (3) vü lafzda kitabetden ü kıra'atdan sehv olunup sekamet bulunursa (4) ıslah-ı nazm ile aynı mevzur buyuralar ve dahı bu da'i-yi du'a-guyı hayr du'ayile (5) analar. İnşa'allahu ta'ala v'ahsene tevfikihı ve bu kitabı gören kişiler (6) ümid oldur ki bu Ömer bendeyi du'adan unutmayalar

- (7) 1. Muradum bunca sözlerden du'adur
Du'adur ol ki her derde devadur
- (8) 2. Çı ger tir-i kazanun reddi yokdur
Du'a kalkanı gibi seddi yokdur
- (9) 3. Bizi her kim du'ayile ana ol
Hudaya lutf u rahmet kıl ana bol
- (10) 4. Sözüüm evvel du'a ahir du'adur
Du'alar Hakk katında çün revadur
- (11) 5. Ömer senden anı ister eya Hakk
Kara yüzini anun eylegil ak
- (12) 6. Varıcak hazretüne lutfun işle
Muhammed yüzi suyına bağışla
- (13) 7. Günahın yüzine urma ilahi
Getürme yüzine ayb-ı siyahı

72b(1) Ve dahı bu kitabun adı sec' ile düşmişdür, işbu resme kim

5 "Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O hâlde insanlar arasında adaletle hüküm et." Kur'an-ı Kerim, Sad 38/26.

Mecmuatü'n-nezayir
 Nüzhet-geh-i defatir
 Saykal-zen-i havatır
 Dürc-i dür-i cevahir

İki bahr ile (2) takti' olunur mesela kim:

Müstef'ilün fe'ülün müstefilün feülün (3) gerekse işbu resme takti' ile:

Mef'ülü failâtün mefülü fâilâtün

(4) ten tani ten tena ten ten tani ten tena ten v'es-selam

Bu yazmada 79 şairin 336 şiiri yer almaktadır. Şairlerin alfabetik olarak adları ve yazdıkları şiirlerin sayısı şöyledir:

Abdu'r-rahim	1
Acem Mevlevi	1
Adil	1
Ahi	1
Ahmed	2
Ahmed-i Da'i	10
Ahmedi	27
Akbıyık	1
Alayi	6
Ali	2
Askeri	1
Bahşayış	1
Baha	1
Bayram	4
Behram Oğlu	3
Cemali	1
Cevri	1
Dehhani	4
Dil-suz Muhammed	1
Ekmel	3
Eş'ari	1
Ezheri	4

Fethe'd-din	1
Fethi-yi Tebrizi	1
Gül-şehri	1
Haki	1
Hakim Oğlu	2
Halveti	1
Harimi	1
Hasan Oğlu	1
Hassan	12
Huyi Hüseyin	1
Hümayi	1
Hüseyin	3
Hüseyini	1
Işki	7
İmad	1
Katibi	9
Kerimi	2
Kussa-han Işki	2
Kimya	1
Köylüce	3
Lebibî	1
Lutfi	1
Ma'cuni Hasan	1
Mahmudi	2
Mansur	1
Muhammed	1
Muhammed-i Sinobi	1
Muhibbi	1
Muhsin	1
Mukbil	1
Mukimi	18
Musi	3
Na'imi	1
Namusi	13
Nebi	10

Nesimi	8
Neşati	1
Ömer	66
Rızayi	1
Safi	5
Sahibi	3
Sa'idi	1
Sayrafi	1
Sinan	6
Sultan Ahmed	1
Süleyman	2
Şemsi (Şirvani)	10
Şevki	2
Şeyh	2
Şeyhi	10
Şeyh Oğlu	3
Şirazi	8
Tac Ahmed	1
Taci	1
Ulvi	4
Yahya Oğlu	3
Zeyni	1

Prof. Dr. Mustafa Canpolat'ın yayımladığı *Mecmuatü'n-Nezair*, 84 şairin yazdığı 397 şiir yer alan zengin bir nüsha olmasına rağmen benim tanıttığım nüshada bulunan Ali: 2, Cemali: 1, Eş'ari: 1, Fethi-yi Tebrizi: 1, Haki: 1, Hümayi: 1, Katibi: 9, Kerimi: 2, Muhibbi: 1, Rızayi: 1 ve Şevki: 2, gibi 11 şair ve onlara ait 22 şiir onda bulunmamaktadır.

Şu hâlde bu yeni nüsha, *Mecmuatü'n-Nezair*'in yeni baskısına dahil edilirse eksiklikleri giderilmiş daha zengin ve mükemmel bir yayın ortaya çıkacaktır.

Yard. Doç. Dr. Turgut KARABEY